

Dr hab. Anna Janiszewska
Uniwersytet Łódzki

Zjawisko depopulacji w województwie łódzkim

Analiza ogólnej tendencji rozwojowej potencjału ludnościowego województwa łódzkiego przeprowadzona z uwzględnieniem dłuższej perspektywy czasowej, wskazuje, że po gwałtownym regresie demograficznym podczas II wojny światowej potencjał ludnościowy województwa łódzkiego zwiększał się w wolnym tempie do końca lat 80. ubiegłego wieku. Według danych pochodzących ze spisów powszechnych ludności rok 1988 był ostatnim, w którym odnotowano wzrost liczby ludności w stosunku do poprzedniego spisu (przyrost o ponad 111 tys. osób). Następne dwa spisy z roku 2002 i 2011 wykazały już tendencje spadkową zaludnienia regionu łódzkiego. Analiza zmian ludnościowych województwa łódzkiego, przeprowadzona o dostępne dane dla lat 1995–2020, wskazuje na stałą tendencję spadkową liczby ludności. Region łódzki jest jednym z czterech w Polsce o najwyższym spadku ludności, obok opolskiego, śląskiego i świętokrzyskiego. W analizowanym okresie w województwie łódzkim liczba ludności zmniejszyła się o blisko 250 tys. mieszkańców.

Na kształtowanie procesu depopulacyjnego regionu łódzkiego większe oddziaływanie mają zmiany w liczbie ludności miejskiej niż wiejskiej. Na wyludnianie się miast, zasadniczy wpływ, ma depopulacja największego ośrodka miejskiego w regionie – Łodzi. W stolicy regionu w okresie powojennym w rozwoju demograficznym występował trend rosnący aż do 1989 r., w którym to liczba ludności osiągnęła poziom blisko 852 tys. osób. Od tego roku obserwuje się głęboki regres demograficzny, zdeterminowany z jednej strony następstwami transformacji politycznej, społecznej i gospodarczej, a z drugiej strony ewolucją procesu reprodukcji demograficznej i zachowań migracyjnych ludności. Liczba ludności Łodzi obniżyła się w latach 1990–2020 z 848,3 do 672,2 tys., co oznacza ubytek potencjału ludnościowego o ponad 176 tys. osób (o 20,8%).

Przyrost rzeczywisty ludności województwa łódzkiego stanowi syntetyczny wykładnik aktualnych zagrożeń demograficznych – depopulacji. W całym badanym okresie przyrost ten był ujemny, w 1995 r. wyniósł -7,7 tys. osób, a w 2020 r. -16,6 tys. osób (jest to najwyższa wartość odnotowana w tym okresie). Ubytek rzeczywisty jest głównie wynikiem ujemnego przyrostu naturalnego, choć należy podkreślić także ubytek migracyjny, ale przyjmuje on zdecydowanie mniejsze wartości.

Pandemia w sposób szczególny wpłynęła na przebieg zjawisk demograficznych w 2020 r., pogłębiając niekorzystne trendy obserwowane w regionie w ostatnich dwóch dekadach. Na

zmiany w liczbie ludności w ostatnich latach wpływ ma przede wszystkim przyrost naturalny, który pozostaje ujemny od połowy lat 90. XX w. Niekorzystna sytuacja w zakresie umieralności wraz z bardzo niskim poziomem urodzeń w 2020 r. przyczyniły się do rekordowo niskiego poziomu przyrostu naturalnego w województwie (-6,1‰). W regionie w wyniku pandemii Covid-19 odnotowano w województwie blisko 5 tys. zgonów nadmiarowych, wśród nich blisko 70% stanowiły zgony covidowe.

Analiza przestrzennego zróżnicowania przyrostu rzeczywistego w układzie powiatów wskazuje na rozszerzanie i pogłębianie się depopulacji, o ile w 1995 r. jeszcze w pięciu powiatach był on dodatni (Skierniewice, bełchatowski, łódzki wschodni, sieradzki i zduńskowolski), to w 2020 r. wszystkie powiaty odnotowały ubytek rzeczywisty. W literaturze przedmiotu wyróżnia się na ogół dwa typy zjawiska wyludniania się, tzw. tradycyjny, gdzie główną przyczyną depopulacji jest odpływ migracyjny oraz nowy, powodowany przede wszystkim przez ubytki naturalne (ujemny przyrost naturalny). Można stwierdzić, że typ nowy jest następstwem długotrwałej depopulacji typu tradycyjnego. W przypadku województwa łódzkiego od 1995 r. występuje zarówno ujemny przyrost naturalny jak i ujemne saldo migracji, przy czym większy wpływ na depopulację w skali regionu, biorąc pod uwagę wartości tych miar, ma ubytek naturalny. Obydwa elementy składowe przyrostu rzeczywistego od połowy lat 90. przyczyniały się więc do pogłębiania regresu demograficznego województwa.

Wyludnianie się regionu łódzkiego według prognoz demograficznych opracowanych przez GUS będzie nadal postępowało. Najnowsza prognoza na lata 2014–2050 zakłada spadek liczby ludności w tym okresie o 514 tys. osób. Będzie on głównie dotyczył miast naszego regionu, które według przewidywań mają stracić ponad 468 tys. swoich mieszkańców (91,2% całego ubytku), w mniejszym stopniu procesy depopulacyjne obejmą tereny wiejskie, bowiem spadek ma wynieść niespełna 46 tys. osób (*Prognoza ludności na lata 2014–2050*, 2014).

Charakter wyludniania się regionu łódzkiego wskazuje, że działania zmierzające do przeciwdziałania depopulacji powinny być skierowane na poprawę sytuacji dotyczącej reprodukcji ludności, szczególnie po trudnym okresie pandemii. Wśród instrumentów polityki społecznej powinny być wykorzystane te, które głównie będą dotyczyły mechanizmów polityki prorodzinnej. Z uwagi na zmieniającą się strukturę wieku ludności, będącą konsekwencją głównie zmian w reprodukcji ludności, należy także zintensyfikować działania w ramach polityki senioralnej regionu łódzkiego.